

DOKTORA ADAYIMA MEKTUP...

Doç. Dr. Atila Yüksel

Adnan Menderes Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Kuşadası

Turizm İşletmeciliği (!) anabilim dalında doktora derecesi için program yürüten Sosyal Bilimler Enstitülerinin ortak amacı bağımsız adayların yetişmesi, ülke genelinde bilimsel çalışma, yayın nitelik ve niceliğini artırmaktır. Doktora programı, bu unvanın gerekliliklerine ihtiyaç verebilecek şekilde tasarlanmaktadır. Doktora gibi terminal bir değer elde edilmesi ve sonuç, program süresince meydana gelebilecek tüm (olumlu-olumsuz) gelişmelerden etkilenebilmektedir. Bu etkenler arasında doktora programının içeriği, adayın yeterliliği, entelektüel altyapı, sosyal koşullar ve ilişkiler, jürilerce benimsenmiş misyonlar, danışman ilişkileri vb. yer almaktadır. Burada sayılan ve sayılmayan tüm etkenler, doktorada yürütülen proje konusunun seçimine, ilerlemesine, doktora sırasında ve sonrasında adayın bir araştırma probleminin çözümüne (anlaşılmasına) yönelik bağımsız ve tutarlı yöntem geliştirebilme yeteneğine etki edebilecektir. Bu yazının amacı doktora programının adaydan ne beklediği, adayın doktora programından ne beklediği; danışmanın adaydan adayın danışmandan ne beklediği; adayın izleme/savunma jürisinden, jürinin adaydan ne beklediğine sırasıyla kısmi de olsa ışık tutmaktır. Umarız doktorasına yeni başlayan, devam eden veya bitiren kişilere deneyimler yararlı olabilecektir.

Doktora adayı danışmandan ne bekler?

Doktora duygusal boyutu da olan bireysel bir yatırım. Öğrenme arzusuyla uygun koşulları bulduğunda doğru rüzgarı doğru teknikle almış, kullanan ve haz alan bir sörfçü gibi... Ancak, sörfçü ne denizden bağımsız, ne de sörf tahtası ve yelkeninden... Adayın doktoradan, adayın çevresinin de adaydan beklentileri oldukça yüksek. Kısaca stresli, tamamlandıktan sonra dahi bitmiyor. Almak kadar, aldıktan sonra taşımanın hakkının verilmesi gereken bir değer. İyi ölçülmüş/dikilmiş kıyafet gibi doktoranın kişiye katkısı tartışılmaz. Kıyafetin büyük/küçük olması durumunda bunu hem giyenin hem de görenin fark edeceği ise kesin.

Doktora süresini ortalama olarak şu kadar sürer demek istemiyoruz. Oldukça zevkli, sonu olan seyahat gibi gözükmeyle birlikte, doktora birçok doğrulara ve bir o kadar da yanlışlara bağlı. Danışman, konu, aday, jüri vd. hayati derecede önemli. Birçok aday için danışman, özellikle ilk aşamalarda, mucizevi yeteneklerle donanmış olması beklenen kişi. Özellikle ilk aşamalarda diyoruz çünkü adayın danışmanına yönelik tarifi doktoranın değişik aşamalarında farklılaşabilmekte. Bu durumun açıklaması Jung'un çalışmalarında var; aynen bir evladın ebeveynini değişik yaşlara geldiğinde farklı tanımlaması gibi. Bunun tüm durumlara genellenmesi yanlış da olabilir.

Danışmanınızın, diğer işlerini hariç tutarak, sadece sizi ve konunuzu

düşünmesini istediğiniz çok an olduğu kadar, sizi ve konunuzu bu kadar çok düşünmemesini istediğiniz anlar olmuştur/olacaktır. Sizi her gün aramasını istediğiniz kadar, şu aralar görüşmesek dediğiniz, köşe bucak kaçtığınız anlar muhakkak olacaktır. Hiç karışmıyor şikayetiniz, "amma da karışıyor" a hemen dönüşebilir. İyi gitmeyen danışman-aday toplantısından sonra "bilmiyor, anlamıyor zaten bu alanda uzman değil" düşüncenizin gelişmeler karşısında erime(me)sine tanık olabilirsiniz. Hayranlığınız başka duygulara dönüşebilir, aynı da kalabilir. "Zaten çok yoğun, kesin okumamıştır" yargınızın yanlışlığını "sizin gibi okumadığını" tecrübe ettiğinizde fark edebilirsiniz. "Benim üzerimden kazanıyor" düşüncenizin ne kadar doğru olduğunu, sizde bir doktora adayını yöneltmeğe başladığınızda değerlendirebilirsiniz. Kendisiyle nasıl konuşacağınız konusunda tereddüt yaşayabilirsiniz. Danışman bir akıl okuyucu değildir, susarsanız duyuramazsınız. Ancak, ne söylediğiniz kadar nasıl söylediğinize dikkat ederek!!! Çok defa "vay be!" diyeceksiniz. Danışmanınızın kimin olması gerektiğine siz de karar verebilirsiniz. Öyle olması durumunda dahi süreçte bir noktada "değiştireceğim" kararına varabilirsiniz. Danışmanınız hakkında "kulis yapma" dürtüsünü de yaşayabilirsiniz. Farklı nedenler size hep "acaba doğru mu yapıyorum" sorusunu sorduracak. Hatta bu konuda diğer adaylarla (bazen hocalarla) "acılar" paylaşacaksınız, ancak bu olumsuzlukların dahi doktoradaki "öğrenmenin" parçası olduğunu çok yakında anlayacaksınız. Titizlik sizi bıktırarak. "Doktorada ağlamamak, kahrolmamak yoktur" virüsü size de bulaşacak. "Benim danışmanım" gururunun ne kadar yersiz olduğunu, ancak doktorayı başarıp beş yıl geçtikten sonra özgeçmiş ve veya öz geleceğinizde yeterince yapmamış olduğunuzda anlayabilirsiniz. "SPSS"ın büyüüne kapılacak, gerekli hazırlıkları yapmadan veri analiz edeceksiniz. Taşımamız gereken şeyin neden bilimsel bir makale, postaya verilen bir tebliğ olmadığını da sorgulayacaksınız. "İngilizce biliyorum" u, "biz bu konuları öğrenmiştik" i bol bol test etme zamanınız olacak. Danışmana danışmaktansa başkalarına danışmanın getirilerini/götürülerini tecrübe edeceksiniz. "Fark ettirmeden" yapılan işlerin ne kadar fark edildiğini "öğrenciyken oturduğunuz sıralara oturan öğrencilere gözetmenlik yaptığınız" anlardaki gibi sonradan anlayacaksınız. "Ne yapsam beğenmiyor", "Çalışmamdan yayın çıkar mı?" endişesi zaman zaman sizi yoklayacak. "Doktora bitti" sektörden okuyan yok, ne yapacaksınız? Ancak, kesin olan bir şey var. Danışmanınızdan çok şey öğreneceksiniz. Zamanı geldiğinde ne kadar şey öğrendiğinize siz de şaşıracaksınız!

Ne kadar gerekli olduğu sürekli tartışılacak olan dersler ve ödevler (!), sonrasındaki yeterlilik sınavları (!!!), içerikleri, izleme jürisi, savunma jürisine atfedilen efsaneler, yükselen tansiyon. Bunlardan birini belki siz de yaşayacaksınız: Bütün eleştirilere rağmen geçtiğinizde neden geçtiğinizi anlayamamak... Geçmediğinizde, "neden geçemedim" sorunuza verilecek yanıtın sizi tatmin etmemesi... Teorik çerçeveyi oturtmadan yöntemi oturtmaya çalışmanın handikapları... Oybirliği, oy çokluğu fark etmez "sizi şu an için yetersiz bulduk, bir dahaki sınavda sizi tekrar görelim" deki hayal kırıklığı... Yönetmelik dışı olası uygulamalar ... Jüri üyesinin mazereti nedeniyle gelememesi, üyeler arası çatışmanın size yansması, tanıdığınız bir hocanın jürinizde yer almasının

rahat(sız)lığı... Detaylı planlama yapmadan girilen konuyu süreçte değiştirmek... Sürenin çabucak geçmesi...Baş edilemeyecek veri yığınıyla uğraşmak... Nasıl analiz ederim sorusunu en sonda sormanın yarattığı telaş... Acaba daha yazsam mı, nerede nokta koysam... Az görünür mü?... Sürekli aynı şeyi okumanın getirdiği "görmezlik"...

Bu endişeleri yaşamamak kısmen danışmana, izleme jürisine ve adaya bağlı. Doktora gerçekten adayın konuyla, yöntemle, yabancı dille, kendisiyle, diğerleriyle ve hatta danışmanıya karşı karşıya kalabildiği bir süreç. Danışman, sadece konuya, tekniğe, yoruma yönelik olası "sıkışma" anında çözüm getirmesi açısından değil! Danışman; "ötesini" görebilmek, erken uyarı sinyallerini okumak, doktorayı, konunun geldiği aşamayı bir kenara bırakıp, kendini giderek yalnız hisseden adayın yalnızlık hissini azaltabilmek, "yetersizim" girdabına kapılmış adayı bulunduğu yerden çekip gün ışığına çıkarmak, "bu işi yapamıyorum, bırakacağım" kararına ulaşmış adaya ne kadar yol kat ettiğini göstermek, "acaba kendi başıma yapabilecek miyim?" endişesinde olan adayın birey olma, bağımsız olma, üretebilme uğraşını cesaretlendirmek, adayın entelektüel kapasitesini yapıcı eleştirilerle, beğenerek ve takdir ederek geliştirmek açısından önemli.

İdeal danışman var mıdır? Adaya göre değişir. Doktora adayının danışmana maliyeti var mıdır? Parasal anlamda maliyet diye bir şey söz konusu değildir. Zamansal anlamda maliyet var mıdır? Bu, ancak danışmanın doktora bakış açısıyla tanımlanabilir. Öğrenme, gelişme hedefine katkı yaptığını düşünen danışman için her doktora adayı yeni bir fırsattır. Buradan hareketle danışmanın adaydan şunları beklemediğini söyleyebiliriz: "çantasının taşınması, evdeki tüplerin değiştirilmesi, alış-verişin yapılması, faturaların yatırılması, evde tadilat tamiratın yapılması, derslere girilmesi, sınavların yapılması ve sınav kağıtlarının değerlendirilmesi, seyahat biletlerinin organizasyonu vb". Doktora adayı sonuçta kişisel yardımcı değildir. Danışmanın temel beklentisi adayın yönlendirmeler doğrultusunda akademik gelişim sürecine girebilmesidir. Tüm beşeri ilişkilerden beklenenden ne eksikliği ne fazlası beklenir, danışman tarafından. Danışman rolünün ne olduğunu bilir. Kolaylaştırıcıdır, ancak nitelikli danışılmadığında icazet alınan bir kimliğe bürünebilir. Adayın çalışma programını yaratabilmesini, kendinden motivasyonlu olmasını, süreçteki inme ve çıkmaları normal karşılamasını, kişiyle değil fikirle uğraşıldığını bilmesini, danışmanın kişisel zamanına saygılı olmasını, engelli yolların ancak hedefe götürebileceğini anlamasını, doktora projesine zaman ayırmasını, geçmişi ve günceli iyi takip edebilmesini ve anlamasını, sorgulayıcı olmasını, teoriye eleştirel bakabilmesini veya yeni teoriyle uğraşmasını, detayları görebilmesini, yazılı ve sözlü ifade yeteneğinin olmasını, sosyal olmamasını, hatayı görebilmesi ve düzeltebilmesini, adayın danışman için değil, danışmanın aday için çalıştığının farkında olmasını, zamanı yönetebilmesini, sektörü takip etmesini, eleştiri kaldırabilmesini, yılgınlık göstermemesini, zamanında bitirmesini, hedef odaklı olmasını bekleyebilir. Sonuç olarak, doktora iyidir, yaşatarak öğretir. Yaşananların tecrübeye dönmesi, ne yaşandığının farkına varılması ve paylaşılmasıyla başlar.